

VÝCHOVA/VZDĚLÁVÁNÍ

VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ V EVROPSKÉM KONTEXTU

- ✘ V souvislosti s novými nároky na výchovu a vzdělávání pro 21. století se očekávají zásadní kvalitativní změny ve vztahu člověka k sobě, svému okolí i celému světu.
- ✘ Výchova se stává **určujícím a hlavním předpokladem těchto přeměn.**
- ✘ Vychází z:
 - + humanistických přístupů
 - + z antropologické koncepce, která zdůrazňuje, že pedagogika není vědou o manipulaci a indoktrinaci člověka, ale vědou o člověku, lidském jedinci v situaci, v níž se stává člověkem, to je v situaci výchovy.

V současnosti je kladen důraz na vzdělávání, nejde však pouze o přenos vzdělání, ale stále jde o průnik výchovy a vzdělávání (viz 4 pilíře vzdělávání pro 21. století, Delors, 1997):

- × 1. Naučit se pravdivě **poznávat** svět kolem nás i v nás, dobře se orientovat, předcházet novodobé slepotě, neschopnosti vidět vztahy, odhalovat smysl.
- × 2. Učit se správně a **odpovědně jednat**, vzdělání pro budoucnost má být činné, tvořivé, spjaté s praxí.
- × 3. Učit se být svébytnou osobností, zvládat **umění žít** kvalitněji, hodnotněji.
- × 4. Naučit se **žít pospolu s druhými lidmi** i s přírodou v duchu vzájemnosti a svébytnosti.

4 PILÍŘE CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ V 21. STOLETÍ

Učit se poznávat

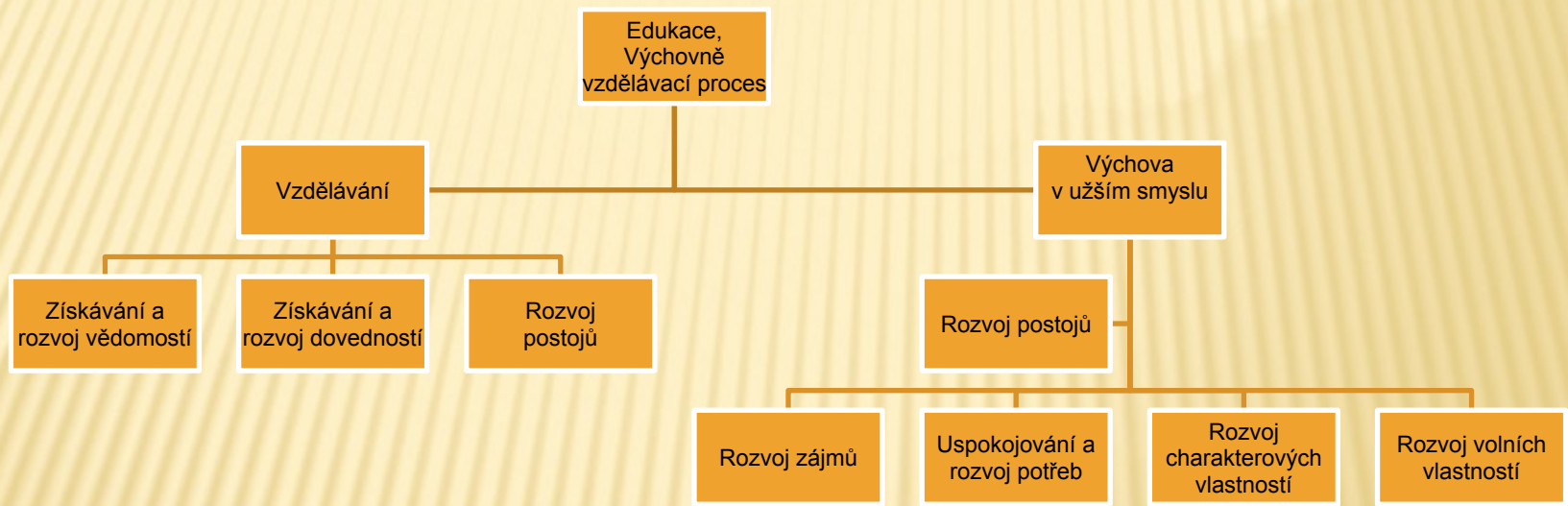
Učit se jednat

Učit se žít společně

Učit se být

VÝCHOVA/VZDĚLÁVÁNÍ

- ✘ Výchovu (edukace) = jako průnik dvou dílčích procesů vzdělávání a výchovy v užším slova smyslu.
- ✘ Výchova v užším slova smyslu zastupuje tři složky: **poznávací** (kognitivní – rozvoj zájmů, postojů), **hodnotící** (afektivní – rozvoj charakterových vlastností), **tvořící** (konativní – rozvoj volných procesů).
- ✘ Vzdělávání = proces získávání a rozvíjení **vědomostí**, praktických **dovedností** a intelektových **schopností**, které podporují a tvoří ornou půdu pro výchovný rozvoj.
- ✘ Jůva (1995), Strouhal (2012), Horká, (2013)

VZDĚLÁNÍ

- ✘ je složka kognitivní vybavenosti jedince: osvojené vědomosti, dovednosti, normy, postoje, hodnoty.

(Průcha, Walterová, Mareš, 2008, s. 292)

- ✘ je výsledek vzdělávání = „*osobnostní, poznávací a činnostní způsobilosti, které si jedinec v průběhu vzdělávání osvojuje (dovednosti, poznatky, schopnosti, hodnoty a postoje a jejich komplexy)*“ (RVP PV, s. 5)

-
- ✘ Důležitým posláním výchovy a vzdělávání, je naučit člověka orientovat se v záplavě podnětů a pluralitě vlivů, ukázat, jak kriticky hodnotit a zároveň skutečné hodnoty tvořit a chránit.
 - ✘ Výchovu a vzdělávání chápeme je jako součást socializace.

HISTORICKÁ EXKURZE

Podle míry vlivu vychovatele nebo vychovávaného rozdělujeme 3 proudy:

1) pedagogové Lindner, Hubert chápou výchovu jako **plně řízený proces** vedený pedagogem nebo institucí

2) Pestalozzi, Fröbel, Dewey, Rousseau, Montessori vyzvedávají **úlohu samotného vychovávaného**, jeho vlastní formování a podíl osobnostních rysů

3) Třetí proud vychází z kombinace obou předchozích proudů, tudíž z **interakce mezi vychovávaným a vychovatelem** (Peeters).

KAM KRÁČÍ VÝCHOVA?

- ✘ platónské hodnoty dobra, pravdy a krásy?
- ✘ požadavek „vycházet od dítěte, od jeho seberealizace“, navozuje otázku, zda člověk může projektovat individuální rozvoj bez ohledu na „potřeby a závazky plynoucí z toho, že je obyvatelem světa a lidským společenstvím“.

Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je **doplňovat rodinnou výchovu** a v součinnosti s ní zajistit dítěti podnětné prostředí k jeho rozvoji a učení. To znamená, že má rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané

(RVP PV, 2005, s. 7).

RÁMCOVÉ CÍLE (ZÁMĚRY)

jsou vymezeny v oblastech:

1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání;
2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost;
3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

MRAVNÍ VÝCHOVA

- ✘ Cílem mravní výchovy je „autonomní, vnitřně integrovaná, svobodná a zodpovědná osobnost, která uvědoměle mravně jedná na základě svého vnitřního přesvědčení a v souladu se společensky přijatými mravními normami (za účasti svědomí jako vnitřního regulátora jednání a chování).“

(Filová, 2009, s. 52)

OBSAH MRAVNÍ VÝCHOVY

- ✘ mravní normy (pravidla, způsoby hodnocení);
- ✘ společenské návyky (společenské chování: pozdravit, poprosit, poděkovat, respektovat druhé, autoritu atd.);
- ✘ mravní vztahy a postoje – k sobě samému, k lidem, partnerské vztahy;
- ✘ k materiálnímu prostředí (příroda, kulturní prostředí), k hodnotám;
- ✘ vlastnosti (vůle a charakter) – cílevědomost, zodpovědnost, sebeovládání, vytrvalost, samostatnost aj.;
- ✘ hodnotový systém (pravda, láska, přátelství, peníze, svoboda, práce, kariéra, umění, rodina, život, zdraví, víra, dobro, krása, poznání, vzdělání...);
- ✘ vzorce (způsoby) chování v souladu s mravními normami.

TĚLESNÁ VÝCHOVA A VÝCHOVA KE ZDRAVÍ

- ✘ Dítě poznává základní znaky lidské práce (pracovní činnosti, hlavní obory lidské činnosti, pracovní prostředky, produkty práce a pracovní prostředí).
- ✘ Osvojuje si základní pracovní dovednosti a návyky, včetně plánování, organizace, hodnocení pracovní činnosti a bezpečnosti a hygieny práce.
- ✘ Učí se organizovat vlastní práci i práci skupiny tak, aby vedla k předpokládanému výsledku.

ESTETICKÉ VÝCHOVA

- ✘ Estetická výchova rozvíjí systematicky vnímání, chápání, citové prožívání a hodnocení uměleckých děl a mimoumělecké reality.
- ✘ Seznamuje se se základními uměleckými díly národní a světové kultury a obohacuje poznání, ovlivňuje myšlení, kultivuje a obohacuje emocionální život jedince a jeho projevy.
- ✘ Působí na citovou, volní, rozumovou stránku s cílem ovlivnit vztahy k umělecké tvorbě a k estetickým podnětům, které přináší život.

Rozvíjí schopnost sebevyjádření a dovednosti v oblasti umění:

- ✘ slovesného (výrazně číst, recitovat, dramatizovat, vyprávět),
- ✘ výtvarného (kreslit, malovat, modelovat),
- ✘ hudebního (zpívat a hrát na nástroj)
- ✘ tanečního.

Kultivuje potřeby a projevy jedince a učí nazírat a hodnotit vztahy a jevy v přírodě a společnosti z estetického hlediska.

PRACOVNÍ VÝCHOVA

- ✘ V rámci pracovní výchovy dítě poznává základní znaky lidské práce (pracovní činnosti, hlavní obory lidské činnosti, pracovní prostředky, produkty práce a pracovní prostředí).
- ✘ Osvojuje si základní pracovní dovednosti a návyky, včetně plánování, organizace, hodnocení pracovní činnosti a bezpečnosti a hygieny práce.
- ✘ Učí se organizovat vlastní práci i práci skupiny tak, aby vedla k předpokládanému výsledku.
- ✘ Posuzuje výsledek své pracovní činnosti a svého jednání nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví a zdraví druhých, ochrany přírodního prostředí i kulturních hodnot apod.

OBSAH PRACOVNÍ VÝCHOVY

- ✘ Běžná práce – **sebeobsluha** (umývání, oblékání, čištění obuvi a šatstva, udržování pořádku v osobních věcech ap.
- ✘ Práce s modelovacím materiálem, papírem, textilem, dřevem a kovem.
- ✘ Pěstování rostlin, zeleniny, květin, léčivých bylin, chov užitkových zvířat, včel; ochrana přírody, pomoc při péči o ptactvo a zvěř v zimě, ochrana rostlin apod.
- ✘ Organizace práce – rozvržení režimu dne, „ekonomie času“, výchova k podnikavosti a správnému a odpovědnému hospodaření; rozlišování úkolů hlavních a vedlejších, kritika a sebekritika, schopnosti efektivně odpočívat, tj. **záměrně střídat intenzivní práci s naprostým uvolněním**.
- ✘ Výchova **šetrného vztahu k vytvořeným hodnotám** - šetrně zacházení s hračkami, učebnicemi, školními pomůckami apod., **udržování pořádku** a čistoty školního prostředí a přiměřené zapojování do aktivit péče o prostředí.
- ✘ Výchova k profesionální orientaci – k usnadňování profesní adaptace a začlenění do povolání.

DALŠÍ VÝCHOVY

- ✘ Globální výchova.
- ✘ Výchova k občanství a demokracii.
- ✘ Výchova k toleranci a proti násilí a rasismu nebo multikulturní (interkulturní) výchovy.
- ✘ Environmentální výchova = výchova rozumného konzumenta s odpovědným vztahem k životnímu prostředí (se složkami přírodní, umělou/kulturní a sociální) je cílem.

Děkuji za pozornost